

vanja sveta, modrosti morda, toda že v sredini drugega cikla, ko izzvenijo evokacije svobodnejših bivanjskih plasti (Concertino I, Marec, Ledeni deklici, Deveto deževje), pride do nenadnega preobrata in izpovedovanje revolte postaja spet temeljna pomenska preokupacija. Ta cikel se imenuje Češnje in naenkrat najdemo precej nedolžne pesniške pripombe na narodno in kulturnopolitično situacijo v zamejstvu. Verzi kot Vsi zamejski pesniki / so geniji (Na obronkih) pripravljajo tretji cikel Naša domovina. Še prej pa je treba omeniti pesem Nekje mora biti prostor, ki se sklene takole: S svojimi zverženimi rokami / iščem kot v varnem brlogu / ob petju levov in hlastanju tigrov. (str. 37). S temi pesniškimi izjavami, ki zaključujejo cikel Češnje, se lirski subjekt zavestno poda v prostore obojega: revolte in prilagodljivosti, akcije in počitka. Vendar je to samo prehoden položaj, kajti v tretjem ciklu se na račun pomirljivosti s svetom intenzivira revolta do tolikšne mere, da postaja že kar deklarativna. Po parodiji visoke župančičevske domovinske lirike izginejo še poslednji satirično humorni učinki in v kratkem internem ciklu Čilskim tovarišem si pesnik konstituira svet, ki je neposredno odprt za akcijo: V nebo zapičene gore / čakajo tihe / korakov moža. / Ko bo tišina razbita, / bo tudi moj glas / rasel v srcih ljudi (str. 51). Očitno pa je, da se revolta ne sproža več v imenu čiste subjektivnosti, ampak računa tudi na širšo kolektivno zavest. V zadnji pesmi zbirke je izražena samo še pogojno: Razbil bi prihuljeno / tesnobo in zelenje / Davi človeka (Stopnje, str. 52). Tako je z manj ekstremno interpretacijo revolte, ki slabi notranjo lirsko napetost, upočasnjena tudi pomenska dinamika Čukove poezije, ki ob koncu izgublja globlji ambivalentni in torej tudi zanimivejši sporočilni dražljaj.

Procesu, ki kroži v polju osnovnih semantičnih dogodkov, je mogoče prav

tako razvidno slediti tudi na nivoju stilnih opozicij. Razmerju med revolto in spravo ustreza namreč nasprotje med refleksijo in impresijo. Odnos seveda ni mehaničen; ko se opisana dinamika umirja v določeni eksistencialni legi, prevladuje izrazitejša refleksija, nihanje med polaritetama pa zaznamujejo poetični zapisi, ki temeljijo na impresiji. Zato osrednji del zbirke, kjer prihaja do pomenske nevtralizacije, obvladuje značilna, na meji usodnosti zadržana čutnost, kakršno izloča pesem Češnje, medtem ko sta prva dva cikla med sabo v pomenski opoziciji, oba skupaj pa pomenita stilno ravnotežje drugemu ciklu. Vse to navzkrižje internih lirskih struktur, ki pa je v bistvu prav artistično racionalno, je koncizno zbrano v uvodni pesmi Zakleta dežela, ki kot miniaturni poetični načrt stoji zunaj cikličnega sistema. Zakleta dežela. / Lunica žogica se smeje v noči / neurja in časti. / Slika na mizici. / Otožne oči / in grenka usta. / Sonce je leno. / V eter zapiha. / Zakleta dežela (Str. 5). — V takšni sporočilni in formalni simetriji poezije Marija Čuka, ki bi jo z dodatnimi pojasnili in omejitvami z zamejstvom samo po nepotrebnem obremenjevali, sta najdragocenejši estetski prvini nekoliko zastrti humor in vzdržna ironija.

IFIGENIJA ZAGORIČNIK, TE PESMI

Od zbirke Postopna razbremenitev (1972), ki kljub suvereni formalni volji učinkuje danes predvsem s poetološkimi nesporazumi, je v novi knjigi Ifigenije Zagoričkove Te pesmi* ostala samo manj očitna, zagrizena, zato pa bolj zgoščena in prožna volja po pesnjenju; pa tudi ta je zdaj urejena, sistematizirana, nadzorovana s trezno poetično

* Ifigenija Zagoričnik: Te pesmi, zbirka Znamenja, Založba Obzorja Maribor, 1976, opremil Marko Pogačnik.

izkušnjo. — Na prvi pogled pripada zbirka tipičnemu območju konkretne poezije, kjer se spodobi ceniti čisto pomensko neobremenjenost, toda Ifigenijina pesniška besedila zbirajo svojo estetsko informacijo šele na ozadju »tradicionalnih« pomenov, tako da je poetični status teh besedil v bistvu zelo sublimirana konotacija. Videz sveta kot prostora metafizičnih in eksistencialnih resnic ni podan v velikih »pate-tičnih« temah, pojavlja se le v bežnih, a nenavadno ostrih, skelečih ali prijaznih lirskih osvetlitvah, poantah, zaigranih tezah in ironičnih definicijah, ki so v najboljših jezikovnih uresničitvah vedno toliko nedorečeni, da je njihova estetskost prav brezskrbno zagotovljena. Na primer pesem Dotik: ki gre tako visoko / da tega ni mogoče verjeti / učinkuje kot pregovor (str. 56), ali Pesmica: zbodi se z iglo / in pokaži kri (str. 28). Imenujmo te zapise aforistične; zaradi namernih evokacij miniaturnih literarnih opravil, pač pa zaradi karakterizacije rafiniranih poetičnih procesov, ki nimajo namena neposredno in jedrnato ubesedovati resnični svet pojavov, temveč ga le poljubno infiltrirati v prostor jezikovno poetičnih deformacij, ki sprošča nove, ne pa tudi povsem avtonomne potencialne pome-ne, kakršne bi si želela konkretna poetika. Šele na skrajnem robu aforističnih poetičnih tekstov, ki po kvantiteti odločno prevladujejo, je mogoče govoriti o konkretni poeziji (Povedi, Nekaj ima v predalu nočne omarice, Ta narodni igrokaz s petjem, Pregled, in druge). Zanimivo je, da tovrstni teksti ležijo v glavnem zunaj središča zbirke. Toda ugotovitev, da gre samo za relikvijo iz prve knjige, bi spodnesle številne vizualne pesmi, ki res niso primerno dopolnilo zbirke samo na formalnem nivoju. Drugi skrajni rob zbirke pa pomeni nekaj deskriptivnih tekstov Šalamunovega tipa, le da pojavnosti ne ubesedujejo tako neprizanesljivo in objestno. Takih zapisov je ma-

lo (Stemnilo se je treba bo prižgati luč, Rjava poizvedba, s pridržki tudi Bogato kot morje).

Opisani prevladujoči aforistični strukturi bi bilo seveda neprimerno iskati zaokrožena tematska območja. Gre za apriorno barvit in nehierarhiziran svet nestabilnih pojavov, ki jih je mogoče vedno znova opazovati z novim začudenjem. Zato je občasno izpostavljanje lirskega subjekta samo naključen položaj, nikakor pa ne etično stališče ali emocionalna drža; je kot neobvezen prehod čez območje variabilnih pomenov. Temeljne eksistencialije so tako navzoče skrajno sublimirano in jih je zunaj jezikovnih postopkov mogoče aktualizirati le kot slutnje ali intencije, ki so največkrat prikrite še s tiho ironijo: če ne moreš priti na obisk / se vidiva drugi teden (Vremenska napoved, str. 27), ali daljša Z otrokom se je treba pogovarjati kot z odraslim: kdo je ki ga / kdo je ki z njim / kdo je ki ni / / ena sama / od dvanajstih pomaranč / ni jalova (str. 39). V območje aforističnih poant sodijo tudi civilizacijske digresije, ki pa nimajo destruktivne narave, gre le za bežne poetične obremenitve: iz madrida v moskvo / iz romantike v realizem / s sence na sonce / iz dneva v dan (iz zanimivega cikla Geografske in druge pesmi, str. 35), ali Blodnje: popila sem preveč kave / zdaj mislim da sem pokrita / z znamenitim pismom / ki ga je levstik pisal jurčiču / ampak to samo mimogrede (str. 40). Ob jezikovnem artizmu, ki ga je Zagoričnikova dosegla v svojem aforističnem opusu, se včasih zdi, da je tak le po volji izrazitih jezikovnih priprav. Pesem Izvir srce puščave je skoraj miniaturna jezikovna epopeja: kako dobro veš / kaj mi je vseč / / vseč mi je kako / dobro kaj veš / / veš tako mi je / dobro kar vseč (str. 38).

Ugotavljati intimno prisrčnost in druge nežne stvari kot posebno žensko kategorijo, bi bilo ob tej knjigi zelo neprimerno početje, ki spominja na

osovraženo pokroviteljstvo. Prav tako niso Te pesmi mladostna zbirka sicer mlade pesnice. Temeljitejša — morda tudi usodnejša — kritična refleksija te poezije se lahko prične šele onkraj literarnozgodovinskega premisleka o diahronih semantičnih dimenzijah Ifigenijine pesniške strukture. — Vsekakor pa Te pesmi kažejo zgodovinski čas, ko je pesnjenje kot način bivanja manj ranljiva eksistencialna preokupacija, kot so pesmi same na sebi, v svojem socialnem

funkcioniranju. Zato je razumljivo — če se odpravimo poiskat temeljno tematsko okrožje v ustvarjanju Ifigenije Zagoričnik — da je le-to pač pesnjenje samo; precizno, suvereno in osrečujoče. Kajti: zase tako zaprto / omenjeno v računih nekih prestopkov / da čudno bije s predanostjo / v drevoredu preganiti / in presenetljivo razširiti / človeško prikupno /rusolaso / pesnitev (Rodi se, str. 53).

Peter Kolšek

Zarko
Petan

Aforizmi

Najboljši likovni kritik je slepec s posluhom.

Kakšna poslastica so bikoborbe šele za krave.

Po čigavem naročilu je bog ustvaril svet?

Strah je s praznino naphan želodec.

Odkar se Tartuffi sprehajajo po cestah, je postal Molière v gledališču nezanimiv.

Naša zunanjetrgovinska bilanca je tako neuravnovešena, da bi jo lahko asfaltirali.

Dinar je plačilno sredstvo s kompleksom večvrednosti.

Naša zunanjetrgovinska bilanca je tako neuravnovešena, da bi jo lahko spravil v red samo psihiater.

Administracija je mlin na veter, ki deluje samo, če zapiha tornado.

Bradate novice v uredništvih ne brijejo, ampak frizirajo.

Tudi gradnja socializma se je v zadnjih letih nekajkrat podražila.

Tam, kjer je šel z glavo skozi zid, so mu namesto spomenika postavili okno.